

*Меленчук О. В.,
кандидат філологічних наук,
асистент кафедри української літератури
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

ОМЕЛЯН ЦІСИК – ПРЕДСТАВНИК ШЕВЧЕНКОЗНАВЧОЇ ШКОЛИ СТЕПАНА СМАЛЬ-СТОЦЬКОГО

Анотація. У статті вперше проаналізовано шевченкознавчий доробок одного з учнів С. Смаль-Стоцького – Омеляна Цісика, чие ім'я і творча спадщина нині фактично забуті в українському літературознавстві. Аналіз ґрунтовної студії О. Цісика «Політичні поеми («Три літа»)), присвяченої Т. Шевченкові, доводить, що вона є взірцем плідної дослідницької роботи над текстами поета, яка велася протягом кількох десятиліть у стінах Чернівецького університету. Розкрито теоретико-методологічні принципи праці, висвітлено основні аспекти національно-патріотичних поглядів Т. Шевченка й виокремлено акцентовані автором проблеми, що лягли в основу політичних поем українського генія. Головну увагу зосереджено на особливостях літературознавчої інтерпретації його політичних творів, визначено місце праці О. Цісика в історії українського шевченкознавства.

Ключові слова: політичний, філологічний метод, інтерпретація, науковий аналіз, історичний, текст.

Постановка проблеми. Розвиток шевченкознавства як науки пов'язаний на Буковині з традиціями Чернівецького університету, в якому на початку ХХ століття витворилась окрема шевченкознавча школа на чолі з видатним філологом С. Смаль-Стоцьким. Її витoki сягають середини 1870-х років, тобто часу заснування цього вишу. Наприкінці 1876 року львівський професор Г. Онишкевич, очоливши кафедру української мови та літератури на філософському факультеті, започаткував семінар із вивчення життя і творчості Т. Шевченка. Проте раптова смерть професора завалила втілити всі його задуми у життя. Але з призначенням на цю посаду С. Смаль-Стоцького справа знайшла гідне продовження. Лекційний курс «Тарас Шевченко – життя і твори» С. Смаль-Стоцького, а згодом введені ним на початку ХХ століття семінарські заняття на тему «Поезії Шевченка» заклали підвалини розвитку українського шевченкознавства на Буковині. Школа С. Смаль-Стоцького виховала цілу плеяду молодих талановитих шевченкознавців, представниками якої були, як зазначає К. Кисілевський, В. Сімович, П. Лушпинський, Д. Цибушник, М. Равлюк, Д. Николишин, О. Цісик, М. Навроцький, В. Федорович, І. Рожка та ін. [1].

Наукова та громадсько-політична діяльність С. Смаль-Стоцького на Буковині, яка тривала від кінця ХІХ століття до 1914 року, спричинила справжній розвій національно-культурного відродження, про що свідчать цінні спогади учнів та послідовників ученого [2]. Студентська молодь захоплювалась різнобічними зацікавленнями професора і ставала на шлях науки і просвіти, який торував він. «[...] Ми бачили Професора дослівно – усюди: і на селах в читальнях, і вечорами в черновецькій «Бесіді» на жвавій дискусії, і в хорі «Бояна», і в «Селянській Касі», яка своїми численними станицями по селах Буковини виривала наших

селян з рук лихварів... До того – діяльність як посла, як віце-маршалка Буковинського Союму, як невтомного працівника в Крайовому Виділі... усюди прикладав він рук і своїм авторитетом та бистрою орієнтацією й роботящістю викликував пошану навіть у чужих. Його знали всі! [...] Професор Стоцький [...] творив цінності, які причинилися до скорого і здорового росту українців на Буковині» [2, с. 11], – у такому світлі постає С. Смаль-Стоцький на сторінках спогадів його колишнього учня О. Цісика. Особливо вагомі здобутки С. Смаль-Стоцького на ниві філології відкрили шлях багатьом ученим-україністам, які своєю діяльністю розвивали далі один із базових напрямів, від якого залежало зростання національної свідомості українського народу.

Окремі спогади про методи роботи С. Смаль-Стоцького з художніми текстами залишили студенти професора, відомі шевченкознавці – В. Сімович, Л. Луців, О. Цісик та ін., зокрема останній з нагоди 100-річчя із дня народження вченого писав: «Професор Стоцький не «пояснював» творів Шевченка: він їх відтворював, він воскрешав перед очима нашої душі постать нашого поета-страдальця. Це не був якийсь «культ» Шевченка, ані патріотична пропаганда чи популяризація його національно-політичних поглядів. Це був удуховлений твір мистця-артиста, який силою своєї інтуїції, розпалений вогнем поетових ідей, одержимий його невмирущим духом – зумів відірватися від банальної буденщини та – разом зі своїми студентами – «молитву діяти»» [2, с. 17]. Отже, вчений послуговувався методами філологічної критики, в основі якої лежить насамперед з'ясування змісту художнього твору та його значення в історії літератури. На переконання С. Смаль-Стоцького, тільки так можна достеменно вивчити природу художнього твору, визначити його походження, виокремити національні пріоритети, простежити духовні корені, переплетені віковою традицією. Для вченого показовою у цьому розумінні залишалася творчість Т. Шевченка, дослідженню якої він і присвятив своє життя.

Помітний внесок у розвиток української літературознавчої науки на західноукраїнських теренах, особливо у царині шевченкознавства, зробив визначний літературознавець і педагог – Омелян Цісик (1887–1970 рр.). Покутянин за походженням, після закінчення Коломийської української гімназії на початку ХХ століття він здобував вищу освіту в Чернівецькому університеті. Тут відбулося його становлення як науковця, оскільки студіював українську мову і літературу під керівництвом С. Смаль-Стоцького і з неослабним інтересом ґрунтовно й захоплено вивчав творчість Т. Шевченка. Внаслідок цього згодом побачила світ наукова розвідка на 240 сторінок О. Цісика «Політичні поеми («Триліта»))(1925 р.), присвячена Т. Шевченкові. Ця праця є гідним продовженням шевченкіани С. Смаль-Стоцького, на якій позначився вплив

застосованих цим ученим теоретико-методологічних підходів щодо аналізу й інтерпретації творів Т. Шевченка.

На жаль, ім'я цього дослідника нині маловідоме, бо ні в радянський час про нього не згадувалось у науковій літературі, ані з появою уже сучасної шеститомної «Шевченківської енциклопедії» нічого не змінилось, бо й у цьому розкішному виданні не знайшлося місця бодай для короткого повідомлення про особу О. Цісика.

Символічно праця О. Цісика «Політичні поеми («Три літа»)» з'явилась у видавництві «Загальна книгозбірня», заснованого його університетським товаришем, однодумцем і колегою Д. Николишиним у Коломії 1914 року. Особливістю науково-критичної студії О. Цісика є, зокрема, авторське чітке розмежування творів Т. Шевченка періоду «Трьох літ» на історичні та суто політичні за змістом і характером. Дослідник зазначає, що особливу увагу в роботі зі студентами С. Смал-Стоцький приділяв поезіям Т. Шевченка національно-патріотичного характеру зі збірки «Три літа», а це неабияк впливало на становлення їхніх світоглядних засад, відкривало «глибоке розуміння Шевченка як ідеолога Нації» та робило «тривку основу для [...] національних поглядів, з якими [...] «йшли у світ»» [2, с. 17]. Поняття «політичні поеми» О. Цісик трактує як комплексне відображення Т. Шевченком наявних проблем у становленні державності України, розкриваючи її суспільно-політичне та національно-культурне становище. До таких дослідник зараховує насамперед «Розриту могилу», «Чигирине, Чигирине» (в нього – «Чигирин»), «Великий льох», фрагмент «Стоїть в селі Суботіві» (у розвідці – «Суботіві»), «Сон», «Кавказ», «І мертвим, і живим...» (у Цісика – «Послання»), «Холодний Яр» тощо. Причому О. Цісик називає «поемами» всі твори циклу, в якому були і вірші.

Для праці О. Цісика характерне поєднання глибокого аналізу творів Т. Шевченка у тісному взаємозв'язку з докладною характеристикою світогляду письменника та політичної ситуації, яка склалася в Україні. Стрижневими проблемами своєї студії О. Цісик вважає з'ясування причин захоплення Т. Шевченка політичними ідеями, під чий вплив національно-політичні погляди поета формувались, а також те, як вони відображені у його творчості. Відштовхуючись від хронології подій 1843–1845 рр. у долі Т. Шевченка, О. Цісик визначає передумови написання збірки «Три літа» як наслідок поетового перебування в Україні. Душевні переживання Т. Шевченка від побаченого в Україні, його несприйняття соціальної несправедливості, відлуння внутрішнього болю знайшло втілення у циклі творів періоду «трьох літ», – зазначає О. Цісик.

Щоб увиразнити основні аспекти національно-політичного світогляду Т. Шевченка, О. Цісик обґрунтовує його базові складові на прикладі збірки «Три літа», в основі якої, вважає, лежить проголошена поетом ідея політичної самостійності Української держави. Твори, вміщені у цій збірці, починаючи від «Розритої могили» і до «Заповіту», на слухне переконання дослідника, становлять «одну нерозривну цілість, якої поодинокі частини ідейно та логічно так тісно зі собою зв'язані, що ні одної з них не можна пропустити без шкоди для цілості» [3, с. 41]. Так, наприклад, поезію «Гоголю» (1844 р.) О. Цісик вважає своєрідним вступом до «Послання». Дослідник підкреслює виняткове значення політичних творів Т. Шевченка, які відбивають тогочасну суспільно-політичну ситуацію, навіть проводить паралелі між поетом і його сучасником М. Гоголем, який у сатиричній формі трактував проблеми

тодішньої дійсності. Проте, на думку дослідника, незважаючи на те, що «обидва вони поети, обидва торкаються подібних тем (українська бувальщина, критика гнилих суспільних відносин), однак в їх ідеології заходить важна різниця. Хоч [...] Гоголеві твори стоять на незрівняній мистецькій височині, однак далеко їм до тої специфічно української національно-політичної ідейності, якою пронизані всі твори Шевченка. Національна свідомість у Гоголя, який не вмів сказати, чи в нього душа українська, чи московська, спочиває десь на дні його душі, її приглушують «загальні» питання, вона губиться серед усеросійського лібералізму, а в Шевченка є вона ясна, тверда й уперта» [3, с. 151–152]. З'ясуванню обставин та визначенню чинників, що справили вплив на формування національно-політичного світогляду Т. Шевченка, О. Цісик надає великого значення у своїй праці, присвятивши цьому питанню окремий підрозділ.

Дослідник акцентує на першопричинах духовного зростання Т. Шевченка, показує розвій системи його поглядів і переконань, які базувалися як на власному досвіді, винесених із дитинства та юності спостереженнях навколишньої дійсності, так і за рахунок «перебування в товаристві висококультурних і вчених людей, розмови з ними, користання з книгозбірок Брюллова, [...] нові знайомства з чимраз ширшим кругом людей, диспути з товаришами в Академії – все це складалося на те, що Шевченків світогляд ширшав з дня на день, а його відношення до всяких досі нерозгаданих питань ставало щораз ясніше» [3, с. 49]. А ще ідеї слов'янофільства і панславізму, а це «гуманні, загальнолюдські думки про братерство й правду між людьми, без уваги на їх національну приналежність» [3, с. 58], знайомство із членами таємних політичних організацій – вибудовувало у Т. Шевченка власну політичну доктрину, у центрі якої були інтереси України. Відповідно, це і знайшло відображення у його політичних творах, бо «проголосив Шевченко своєму громадянству «нове слово», яке до того часу ні так ясно, ні так різко не було ще проголошене, і в якому поет-громадянин виложив ідеал новітньої самостійної Нації» [3, с. 62].

Прикметно, що розвиток політичних поглядів Т. Шевченка О. Цісик розглядає на тлі західноєвропейських віянь. Здійснюючи екскурс у минуле, він з'ясовує особливості політичної системи Російської імперії й те, завдяки яким факторам формувалася політичний лад в Україні. Імперська політика російського самодержавства, від якої потерпала насамперед Україна, вже на початку XIX століття не могла до кінця стримати вплив європейського Просвітництва, змістом якого була суспільна лібералізація і демократизація. О. Цісик переконливо доводить, що саме західноєвропейські впливи подекуди формували світоглядні переконання у суспільстві, насамперед освіченої верстви. Своєрідними каталізаторами стали: ідея політичного об'єднання всіх слов'ян, нові теорії французьких соціалістів-утопістів Сен-Сімона і Фур'є та діяльність революційно-демократичної організації «Молода Європа», створеної 1834 року у Швейцарії, яка об'єднала національні товариства «Молода Італія», «Молода Польща», «Молода Німеччина», а згодом прилучилася сюди й «Молода Швейцарія». Крім того, О. Цісик педалює на ролі масонських лож і таємних товариств, які «мали на меті перебудову державного ладу в Росії, бо з ними ідейно зв'язані визвольні змагання українців, сучасників Шевченка» [3, с. 75]. Дослідник, зокрема, звертає увагу на розвиток слов'янофільства у Росії,

Польщі та Україні й навмисно так докладно зупиняється на характеристиці тих рухів, які мали місце в історії трьох держав на початку XIX століття, бо вважає, що потрібно зважати на те, що «вже в масонських ложах і тайних російських товариствах впливала національна українська ідея на верх» [3, с. 82], відтак і діяльність польських товариств «додавала тим ідеям ясності й ставила їх на твердшу основу, виводила їх з країни мрій на більш реальний ґрунт» [3, с. 81]. Як результат засвоєння українцями ідей слов'янофільства, спираючись на працю М. Возняка «Кирило-Методіївське братство» (1921 р.), О. Цісик проводить аналогії між польською організацією «Братство ім. св. Станіслава» й «Кирило-Методіївським товариством», у статутах і політичних програмах яких простежується багато спільних ознак. При цьому дослідник досить широко знайомить читачів із статутом та програмою Кирило-Методіївського товариства.

З усього видно, що, досліджуючи генезис політичних творів Т. Шевченка, О. Цісик ставив завдання якомога повнішої презентації, дискурсу історичної епохи, простеження впливів західноєвропейських рухів та ідей, у зв'язку з чим відбулося становлення політичних поглядів поета і їх вираження у творчості.

Здійснюючи безпосередній ідейно-художній аналіз і наукову інтерпретацію тринадцятих політичних творів Т. Шевченка із збірки «Три літа», О. Цісик іде за тими методологічними принципами, яких дотримувався і С. Смаль-Стоцький. Для наукової студії О. Цісика властиве й інше. Поруч із характеристикою твору, з акцентами на змістовому, композиційному елементах, версифікаційних особливостях дослідник подає на основі Шевченкових текстів власне трактування найбільш показових фрагментів, що підкреслюють поетове сприйняття подій, постатей як історичного минулого, так і сучасних йому. Це дозволяє говорити про застосування ним методу філологічного аналізу. Отже, О. Цісик не тільки розглядає окремі образи, поняття, словосполучення у їхніх символічних проєкціях, а й зважає на походження тексту, пов'язуючи його виникнення із біографічними фактами у контексті дискурсу доби. Це чітко простежується на прикладі аналізованих творів. Приміром, у «Розритій могилі» О. Цісик насамперед з'ясовує, за яких обставин поема була написана, які події мали місце у житті автора, які внутрішні мотиви спонукали до написання твору, звідси йде констатація дослідником Шевченкового сприйняття минулого України, особливостей змалювання ним образу Б. Хмельницького й оцінка його діяльності. Це те, на що зазвичай орієнтується О. Цісик у процесі наукового аналізу, а це характерно для філологічного методу.

Своєрідним індикатором росту національно-політичної позиції поета і «важним свідомством для високої ідейності Шевченка» [3, с. 106] автор вважає поему «Чигирин» (насправді вірш «Чигирине, Чигирине...»). В її інтерпретації він акцентує на композиційній структурі, трактує поетичні багатомовні символи-образи, центральним серед яких є образ України, логічно та послідовно пояснює присутність їх у тексті. Зокрема, розкриває суть понять «холодні вітри», «могили», «руда», «рута», «юродивий», «неокраєне», «проспав», «недолітки-гетьмани», «упруг», «дівоче серце» тощо. Все ж сподіватись на однозначність у їх трактуванні не слід. І це видно із зроблених С. Смаль-Стоцьким влучних зауважень у статті «Чигирин» (1927 р.), де він робить корективи щодо трактування уже згаданих поетичних образів. Академік пере-

конаний, що, скажімо, слово «рута» вживається у Т. Шевченка не тільки на означення «чарівного зілля», як у цьому були переконані О. Цісик та В. Сімович, а має й інше символічне значення. Вважаючи трактування цього образу у працях своїх учнів дещо викривленим, С. Смаль-Стоцький переконує, що насправді не з рути «виросла отрута тої волі», як це на перший погляд нібито прочитується у Шевченка: «Уродила рута, рута, – / Волі нашої отрута», а натомість треба розуміти, що «рута» «стала волі нашої отрутою». Отже, була в нас воля, а рутою отруїлась. Це виразний і ясний смисл Шевченкових слів, – доводить учений. Непорозуміння у В. Сімовича й О. Цісика вийшло, очевидно, через нерозуміння значення слова «рута» на тому місці, що це символ, що це образ *подружжя* України з Московщиною. Отак-то воля України отруїлась – нещасним *подружжям* України з москалем. Тут бачить Шевченко корінь усього лиха» [4, с. 72], – підсумовує С. Смаль-Стоцький. На наше переконання, зовсім заперечувати думку О. Цісика й В. Сімовича не логічно, оскільки їхній хід був спрямований у правильне русло, хіба що С. Смаль-Стоцький більше розвинув їх. А ось поправка, зроблена С. Смаль-Стоцьким щодо вжитого поетом «А я, юродивий, на твоїх руїнах / Марно сльози трачу...», де в поясненні О. Цісика начебто сам Т. Шевченко є «безумний, дурний, бо, не дивлячись на теперішній, зовсім безнадійний національно-культурний і політичний стан України, тужить за її волею» [3, с. 110], цілком заслуговує на прийняття. Учений пропонує розуміти це місце у тексті інакше: «За юродивого мають поета ті «ніхто» (й слова не промовить, ніхто й не покаже...); усі вони вважають поета придуркуватим, бо він у *їх розумінні марно* сльози тратить. Гадка «а я юродивий» є прямим протиставленням до гадки «ніхто й слова не промовить...»; обидві ж ці гадки творять рамки для образу боротьби за волю... Тут поет тільки тонко іронізує. Він же сам глибоко переконаний, що *зовсім не марно* він сльози тратить, а «плаче-просить святої правди на землі», та що від того його плачу тільки правда встане!» [4, с. 72–73], – слушно доводить С. Смаль-Стоцький. Проте в сучасному дванадцятитомному виданні творів Т. Шевченка (т. 1) знаходимо таке пояснення рядків «А я, юродивий, на твоїх руїнах / Марно сльози трачу...»: «Шевченко говорить про свою «юродивість», очевидно, у тому первинному її значенні, що походить із «Першого послання св. Павла до Коринтян» [...], де йдеться про один із апостольських подвигів, подвигів християнського благочестя – юродство ради Христа» [5, с. 696], а Ю. Івакін у праці «Коментар до «Кобзаря» Шевченка: Поезії до заслання» теж вказував на узятє Т. Шевченком поняття «юродивий» із біблійного тексту й асоціював його з образом пророка Ієремії, «пророка-викривача, що марно закликає до своїх співвітчизників і оплакує руїни Єрусалима» [5, с. 697].

С. Смаль-Стоцький не втримується, щоб не зробити і текстологічних зауважень щодо прочитання його сучасниками творів Т. Шевченка. Так, він робить уточнення стосовно вжитих у праці О. Цісика рядків у «Чигирині» – «Поки тії недолітки / Поростуть – гетьмани!», зауважуючи, що в автографі насправді прочитується «недолітки *підростуть* гетьмани», відповідно, цей варіант є правильним, бо в таких змінах винні видавці, які «*підростуть*» виправили на «*поростуть*». С. Смаль-Стоцький постійно апелює до праць своїх учнів О. Цісика й В. Сімовича, почасти корегує їх пояснення, підтвердженням є наведені вище приклади, зокрема полемічний характер статті вченого «Чигирин» (1927 р.). Така ж тенденція

простежується і в інших шевченкознавчих студіях професора, зокрема статтях «Великий льох» (1927 р.), «Іван Підкова» (1931 р.), «Концепція Шевченкової поеми «Сон» і її мистецьке переведення» (1933 р.), «Шевченкове «Послання» (1933 р.) тощо.

У статті «Концепція Шевченкової поеми «Сон» і її мистецьке переведення» (1933 р.) С. Смаль-Стоцький, попри схвальну оцінку праці О. Цісика, особливо його поглядів щодо аналізованої поеми «Сон», звертає увагу на окремі рядки твору, які, на думку вченого, не достатньо добре увиразнюють інтерпретацію контексту твору. Сумнівним, на переконання С. Смаль-Стоцького, є трактування сенсу виразу «*по всьому небу орду розпустити*», він переконує, що таке розуміння його змісту, яке пропонують В. Сімович та О. Цісик, не відповідає Шевченковому міркуванню. О. Цісик, наприклад, вбачає тут не що інше, як те, що поет «добре збагнув те народне лихо, пізнав цілу орду лих – і тепер його дума занесе їх аж у небо, а воно спустить страшну кару на землю» [3, с. 126–127]. Натомість учений спостерігає у Шевченкових рядках дещо інше: «розпустити орду» не може означати розпустити по всьому небу тільки «всі лиха, всі зла», – вважає С. Смаль-Стоцький, – а мусить мати значення спонукати небо до зазначеної вже вище активної чинності. Маючи перед очима, що орда при своїх нападах завсіди зчиняла страшний крик (згадаймо образ у поемі «Причинна»: «*Галас, зик, орда мов ріже*»), думаю, що поет у своїй думі з її товариством («всі лиха, всі зла») тим своїм образним виразом «орду розпустити» наказав по всьому небу зчинити крик, зойк, бити на гвалт, щоб таким чином зворушити небо та викликати бажане знищення гріховного ладу на землі. «Всі лиха, всі зла», коли б їх дума розпустила по всьому небу, самі собою того б не вдіяли» [4, с. 187], – переконує дослідник.

Щодо пояснень О. Цісиком окремих фрагментів тексту та уточнення значення слів у поемі «Сон» варто вказати також на дещо розмите, а то й відсутнє тлумачення автором змісту рядків: «*Неначе з берлога / Ведмідь виліз. / Леови-леови / Переносить ноги*» та «*Дивлюся я, що дальш буде, / Що буде робити / Мій ведмедик?*», з чого дослідник робить висновок, що всього лише «З ведмеда зробився ведмедик! Сила його тільки й ґрунтується на тих усіх військових і урядниках (чиновниках); без них він тратить свою ведмежу натуру, стає ласкавий як котеня» [3, с. 146] і аж ніяк не уточнено, що у Т. Шевченка «ведмідь» уособлює царя Миколу І. Поему «Сон», як і інші твори Т. Шевченка – «Великий льох», «Суботів», «Кавказ», «І мертвим, і живим...», «Холодний Яр», «Три літа», «Заповіт», – О. Цісик інтерпретував на досить високому фаховому рівні: відчувається добра філологічна школа, осердям якої є герменевтичний підхід до аналізу тексту як моделі взаємодії автора та читача.

О. Цісик є інтерпретатором текстів Т. Шевченка і водночас коментатором, що тлумачить значення слів, ширше знайомить з уведеними персоналіями, повідомляє історичні факти, сприяє правильному сприйняттю змісту тексту у цілому. Дослідник розумів велику відповідальність та складність в інтерпретуванні політичних творів Т. Шевченка, особливо у вмінні точно передати емоційну складову тексту, відповідно, зробити авторську думку більш зрозумілою, при цьому утримати

баланс, з одного боку, між вираженням власного сприйняття певної події у творі й недопущенням оцінного судження, а з іншого – об'єктивним розкриттям поетового бачення порушеної проблеми. Аналітична інтерпретація Шевченкових текстів, проваджена О. Цісиком, базується на врахуванні історичного, філософського, психологічного та естетичного аспектів.

Засвоєний О. Цісиком ще у студентські роки на заняттях у гуртку С. Смаль-Стоцького науковий принцип тлумачення тексту на повну силу виявив себе у студії «Політичні поеми», присвяченій Т. Шевченкові. В. Сімович у передмові до першого видання книжки С. Смаль-Стоцького «Т. Шевченко. Інтерпретації» твердо визнав, що «ніде так до Шевченкової творчості не підходили, що так докладно й різнобічно не розбирали Шевченка ні на одному університеті тодішньої Австрії, як це робилося в нас, на семінарійних вправах у проф. Смаль-Стоцького» [3, с. 18]. Ще раніше І. Франко у «Вступі до докторської дисертації «Політична поезія Шевченка 1844–1847 рр.» висловлювався про нагальну потребу комплексного аналізу політичних творів Т. Шевченка, бо «замість старатися докладно вяснити собі думки Шевченка, їх розвій і їх зв'язок з його життям і суспільністю, письменники брали ті думки в відірваній формі, ставили їх як програми або нападали на них, а частенько було й ще гірше: вихапуюно поодинокі слова й звороти з його творів, і покликувалися на них, як на цитати з Письма Святого, як на докази ipse dixit (у перекладі з лат. «сам сказав». – О. М.)» [6, с. 173–175]. Однак задум І. Франка здійснити глибокий розбір політичної поезії періоду «трьох літ» так і не реалізувався. Тому поява праці О. Цісика у 20-рр. ХХ століття певною мірою заповнювала прогалину в українському шевченкознавстві, а її рівень не поступається академічним спробам прочитання творів Т. Шевченка. Особливо це стосується частини з коментарями, яка є досить повною, от хоча б узяти розлогі пояснення до тексту «І мертвим, і живим...» та й інших творів поета. В кожному разі підтвердженням є схвальні оцінки у низці статей С. Смаль-Стоцького, наприклад, до твору «І мертвим, і живим...» Т. Шевченка вчений резюмує: «Цісик («Політичні поеми») передає (як мій ученик) головну мою думку. Назагал це найліпша праця на цю тему, і я тишуся нею» [4, с. 121].

Література:

1. Кисілевський К. Українознавчі праці акад. Степана Смаль-Стоцького / Кость Кисілевський // Записки НТШ. – 1960. – Т. CLXXIII. – С. 28–69.
2. Цісик О. Д-р Степан Смаль-Стоцький. Пам'яті Незабутнього Професора (В 100-річчя його народження) / Омелян Цісик // Записки НТШ. На пошану сторіччя народин Степана Смаль-Стоцького. Збірник філологічної секції. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1960. – Т. 28. – С. 11–18.
3. Цісик О. Тарас Шевченко. Політичні поеми («Три літа») / Омелян Цісик. – Коломия, 1925. – 240 с.
4. Смаль-Стоцький С. Т. Шевченко. Інтерпретації / С. Смаль-Стоцький / [передм., заг. ред., приміт. В.І. Пахаренка]. – Черкаси : Брама ; Вид. Вовчок О.Ю., 2003. – 376 с.
5. Шевченко Т.Г. Повне зібрання творів : у 12 т. / [редкол. : М.Г. Жулинський (голова) та ін.]. – К. : Наук. думка, 2001. – Т. 1 : Поезія 1837–1847 / [перед. слово І.М. Дзюби, М.Г. Жулинського]. – 784 с.
6. Франко І. Шевченкознавчі студії / І. Франко / [упоряд. М. Гнатюк]. – Львів : Світ, 2005. – 472 с.

Меленчук О. В. Емельян Цисык – представитель шевченковедческой школы Степана Смаль-Стоцкого

Аннотация. В статье впервые проанализированы шевченковедческие труды одного из учеников академика С. Смаль-Стоцкого – Емельяна Цисыка, чье имя и творческое наследие нынче фактически забыты в украинском литературоведении. Анализ основательной студии Е. Цисыка «Политические поэмы («Три лета»)), посвященной Т. Шевченко, свидетельствует, что это образец той исследовательской работы над текстами поэта, которая проводилась на протяжении нескольких десятилетий в стенах Черновицкого университета. Раскрыты теоретико-методологические принципы труда и основные аспекты национально-патриотических взглядов Т. Шевченко, выделены акцентированные Е. Цисыком проблемы, которые легли в основу политических поэм украинского гения. Основное внимание сосредоточено на особенностях литературоведческой интерпретации его политических произведений, определено место работы Е. Цисыка в истории украинского шевченковедения.

Ключевые слова: политический, филологический метод, интерпретация, научный анализ, исторический, текст.

Melenchuk O. Omelian Tsisik – representative of the S. Smal-Stotski school of the Shevchenko studies

Summary. By the first time in this article is analyzed the Shevchenko studies heritage of S. Smal-Stotskii, who is one of the O. Tsisik's students. His name and heritage is almost unknown in Ukrainian Literature Studies nowadays. Analyses of O. Tsisik's work about «Political poems («Three summers»))» by T. Shevchenko proves that it is a good example of research on poet's texts, which was held at the Chernivtsi University. It also reveals the theoretical and methodological principle of work construction, it is summarized the main aspects of national political outlook of Shevchenko and singled those problems, which were accented by author and formed the basis of T. Shevchenko's political poems. Attention is paid at the features of the interpretation of T. Shevchenko's political writings by O. Tsisik and it was also found out the role of his work in the history of development of Ukrainian Shevchenko studies.

Key words: political, philology method, interpretation, scientific analysis, historical, text.